

УДК 338.24:631.1:330.5-049.5
JEL: D59; M29
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-9-474-482>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК ФУНКЦІЯ СИСТЕМИ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

©2025 Гудзь Т. П., ШИМАНОВСЬКА-ДІАНИЧ Л. М., БАРИБІНА Я. О., ШВЕЦЬ Р. В., ВЕРБОВИЙ Я. Л.

УДК 338.24:631.1:330.5-049.5
JEL: D59; M29

Гудзь Т. П., Шимановська-Діанич Л. М., Барибіна Я. О., Швець Р. В., Вербовий Я. Л. Забезпечення фінансово-економічної стійкості аграрного підприємства як функція системи його економічної безпеки

Метою статті є поглиблене вивчення фінансово-економічної стійкості аграрного підприємства як статичної безпеки для формування його економічної рівноваги в динаміці для забезпечення поточних і стратегічних переваг резильєнтності та конкурентоспроможності бізнесу через застосування проактивних заходів кризового менеджменту. Мета досягається через вирішення завдань дослідження, які полягають у теоретичному обґрунтуванні та практичному підтвердженні взаємозв'язку понять «економічна рівновага». У разі забезпечення її стійкості системою безпеки бізнес здобуває нову якість – резильєнтність, яка дозволяє йому бути конкурентоспроможним на ринку. Вирішення завдань дослідження реалізовано з використанням загально-наукових і спеціальних методів та підходів: діалектики, індукції та дедукції, аналізу та синтезу, логічного підходу, аналізу фінансових коефіцієнтів, порівняльного аналізу, табличного та графічного методів. Результати дослідження охоплюють оцінку дієвості системи безпеки на аграрному підприємстві через призму аналізу його фінансово-економічної стійкості. Виявлена тенденція до наростання загрози втрати економічної незалежності бізнесу – зниження порогу його резильєнтності та погіршення на цій основі конкурентоспроможності. Доведено низьку якість системи безпеки на аграрному підприємстві через формування кризового типу фінансово-економічної стійкості. Обґрунтовано, що порушення економічної рівноваги досягло критичної межі, збереження якої в перспективі веде до втрати аграрним підприємством резильєнтності та підризу економічних засад конкурентоспроможності бізнесу. Розкритий у статті методологічний підхід може знайти своє застосування в аналогічних дослідженнях на підприємствах різних видів економічної діяльності з метою перевірки на дієздатність їх систем безпеки в частині забезпечення стійкої економічної рівноваги – резильєнтності бізнесу як основи його конкурентоспроможності. Практичне значення результатів дослідження полягає в можливості вдосконалення системи економічної безпеки на аграрному підприємстві через запровадження діагностики стану економічної рівноваги для слабких місць її стійкої форми. Широке застосування у практиці кризового менеджменту українських аграрних підприємств висвітлено у статті підходу до забезпечення фінансово-економічної стійкості через налагодження дієвої системи безпеки дозволить посилити резильєнтність аграрної сфери і – як наслідок – підвищити її конкурентоспроможність на внутрішньому та світовому ринках. Подальші наукові дослідження мають розвинути інструментарій безпеки для формування фінансово-економічної стійкості як специфічної якості економічної рівноваги задля підтримки резильєнтності та конкурентоспроможності бізнесу в сучасному агресивному середовищі функціонування аграрних підприємств України.

Ключові слова: фінансово-економічна стійкість, економічна рівновага, резильєнтність, безпека, конкурентоспроможність, проактивні заходи, кризовий менеджмент, аграрне підприємство.

Табл.: 1. **Бібл.:** 8.

Гудзь Тетяна Павлівна – доктор економічних наук, професор, директор Навчально-наукового центру підготовки кадрів вищої кваліфікації, Полтавський університет економіки і торгівлі (вул. Івана Банка, 3, Полтава, 36003, Україна)

E-mail: gtp9@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2310-5425>

Шимановська-Діанич Людмила Михайлівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри менеджменту, Полтавський університет економіки і торгівлі (вул. Івана Банка, 3, Полтава, 36003, Україна)

E-mail: ludad584658@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6499-0953>

Барибіна Яніна Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, Полтавський університет економіки і торгівлі (вул. Івана Банка, 3, Полтава, 36003, Україна)

E-mail: barybinaya@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8139-9081>

Швець Роман Васильович – аспірант кафедри управління персоналом, економіки праці та економічної теорії, Полтавський університет економіки і торгівлі (вул. Івана Банка, 3, Полтава, 36003, Україна)

E-mail: shved6988@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9412-3499>

Вербовий Ярослав Леонідович – аспірант кафедри управління персоналом, економіки праці та економічної теорії, Полтавський університет економіки і торгівлі (вул. Івана Банка, 3, Полтава, 36003, Україна)

E-mail: skateofmind.stars@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2967-5923>

UDC 338.24:631.1:330.5-049.5
JEL: D59; M29

Hudz T. P., Shymanovska-Dianych L. M., Barybina Ya. O., Shvets R. V., Verbovyi Ya. L. Ensuring the Financial and Economic Stability of an Agrarian Enterprise as a Function of Its Economic Security System

The aim of this article is to conduct an in-depth study of the financial and economic stability of an agrarian enterprise as a form of static security for establishing its economic equilibrium dynamically, ensuring both current and strategic advantages in business resilience and competitiveness through the application of proactive crisis management measures. This aim is achieved by addressing research objectives that involve the theoretical substantiation and practical

validation of the interrelationship between the concepts of «economic equilibrium». When its stability is ensured by a security system, the business acquires a new quality – resilience, which enables it to remain competitive in the market. The resolving of research objectives were carried out using general scientific and specialized methods and approaches: dialectical, inductive and deductive methods, analysis and synthesis, the logical approach, financial ratio analysis, comparative analysis, as well as tabular and graphical methods. The research results cover an assessment of the efficiency of the security system in an agrarian enterprise through the lens of its financial and economic stability. A trend was identified indicating an increasing threat to the economic independence of the business – a reduction in its resilience threshold and, consequently, a deterioration in competitiveness. The low quality of the security system at the agrarian enterprise due to the formation of a crisis-type financial and economic stability has been demonstrated. It is substantiated that the disruption of economic equilibrium has reached a critical point, the maintenance of which in the future would lead to the agrarian enterprise losing resilience and undermining the economic foundations of the business's competitiveness. The methodological approach presented in the article can be applied in similar studies at enterprises of various types of economic activity to assess the effectiveness of their security systems in ensuring sustainable economic equilibrium – business resilience as a foundation for competitiveness. The practical significance of the research results lies in the potential to improve the economic security system at an agrarian enterprise by implementing diagnostics of the state of economic equilibrium to identify vulnerabilities in its stable form. Broad application of the approach outlined in the article in the practice of crisis management at Ukrainian agrarian enterprises, aimed at ensuring financial and economic stability through establishing an effective security system, will strengthen the resilience of the agrarian sector and, consequently, enhance its competitiveness in both domestic and global markets. Further scientific research should enhance the security instruments for fostering financial and economic stability as a specific characteristic of economic equilibrium to support the resilience and competitiveness of businesses in the current challenging environment of Ukrainian agrarian enterprises.

Keywords: financial and economic stability, economic equilibrium, resilience, security, competitiveness, proactive measures, crisis management, agrarian enterprise.

Tabl.: 1. Bibl.: 8.

Hudz Tetiana P. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Director of the Educational and Scientific Center for Training Highly Qualified Personnel, Poltava University of Economics and Trade (3 Ivana Banka Str., Poltava, 36003, Ukraine)

E-mail: gtp9@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2310-5425>

Shymanovska-Dianych Liudmyla M. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Head of the Department of Management, Poltava University of Economics and Trade (3 Ivana Banka Str., Poltava, 36003, Ukraine)

E-mail: ludad584658@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6499-0953>

Barybina Yanina O. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, Poltava University of Economics and Trade (3 Ivana Banka Str., Poltava, 36003, Ukraine)

E-mail: barybinaya@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8139-9081>

Shvets Roman V. – Postgraduate Student of the Department of Personnel Management, Labor Economics and Economic Theory, Poltava University of Economics and Trade (3 Ivana Banka Str., Poltava, 36003, Ukraine)

E-mail: shved6988@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9412-3499>

Verbovyi Yaroslav L. – Postgraduate Student of the Department of Personnel Management, Labor Economics and Economic Theory, Poltava University of Economics and Trade (3 Ivana Banka Str., Poltava, 36003, Ukraine)

E-mail: skateofmind.stars@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2967-5923>

Фінансово-економічна стійкість підприємства є основою економічної рівноваги, резильєнтності та конкурентоспроможності його бізнесу. Ці поняття описують здатність соціально-економічної системи адаптуватися до змін, долати труднощі, тобто виживати, а також відновлюватися після негативних впливів або криз [1, с. 176]. Резильєнтність бізнесу виходить за суто економічні межі й охоплює психологічну стійкість колективу персоналу. Тому під резильєнтністю бізнесу розуміється його здатність зберігати стабільний рівень психологічного та фізичного функціонування в несприятливих умовах, виходити з таких ситуацій без стійких порушень та успішно адаптуватися до трансформацій і забезпечувати досягнення позитивних результатів, попри всі негативні обставини [2, с. 9].

Проте для цього потрібно мати фінансово-економічну стійкість для протистояння зовнішнім

флуктуаціям та економічну рівновагу, яка є основою стабільного внутрішнього розвитку фінансово-економічної діяльності в динаміці. Логіка взаємозв'язку економічних категорій, що вживаються в даній статті, полягає в такому. Статичний характер фінансово-економічної стійкості убезпечує динамічний стан економічної рівноваги, що забезпечує резильєнтність бізнесу, внаслідок чого він здобуває здатність до адаптації, відновлення та розвитку, тобто є конкурентоспроможним [3, с. 77].

Взаємозв'язок таких економічних понять, як стійкість та безпека у фінансово-господарській діяльності підприємства, у методичній площині розкривається в роботах українських учених, де йдеться про аналіз стану економічної безпеки через показники фінансово-економічної стійкості [4; 5]. Більш глибоко методологія взаємозв'язку економічних категорій (стійкість,

рівновага та безпека) пояснюється в економічній літературі так: *стійкість* – статична характеристика стану конкурентоспроможності бізнесу, яка характеризує його здатність протистояти негативному зовнішньому впливу; *рівновага* – це збереження стійкості в часі за рахунок формування стабільної достатності ресурсного потенціалу для забезпечення розвитку діяльності підприємства; *безпека* – керуюча система для обох перших економічних явищ [6, с. 105]. *Резильєнтність* – це здатність бізнесу бути не лише життєздатним у кризових і трансформаційних умовах соціально-економічного середовища функціонування, а й розвиватися на основі забезпечення стійкої рівноваги через налагоджену систему безпеки [3, с. 75]. І вже володіючи резильєнтністю, бізнес стає конкурентоспроможним [1, с. 173].

Утім, недостатньо розкритим в економічній науці є взаємозв'язок стійкості, рівноваги, безпеки з резильєнтністю бізнесу як квінтесенції умов його конкурентоспроможності, що потребує не лише теоретичного обґрунтування, а й практичного підтвердження.

Мета статті – поглиблене вивчення фінансово-економічної стійкості аграрного підприємства як статичної безпеки для формування його економічної рівноваги в динаміці для забезпечення поточних і стратегічних переваг резильєнтності та конкурентоспроможності бізнесу через застосування проактивних заходів кризового менеджменту.

Методика дослідження передбачає вивчення предмету дослідження – фінансово-економічної стійкості ТОВ «Центр Агропродукт» – з позиції діалектики із застосуванням методів індукції та дедукції, аналізу та синтезу, логіки, а також оцінки фінансових та економічних показників структури балансу та результатів аграрної діяльності. Логіка розкриття мети дослідження полягає в оцінці фінансово-економічної стійкості, яка створює безпечові умови для формування економічної рівноваги, що є динамічним проявом конкурентоспроможності бізнесу у вигляді його здатності до забезпечення стратегічної резильєнтності.

Для того, щоб охарактеризувати здатність аграрного бізнесу до резильєнтності та забезпечення на цій основі своєї конкурентоспроможності, важливо проаналізувати фінансово-економічну стійкість і розкрити логіку формування економічної рівноваги. У зв'язку з цим, на підставі даних агрегованого балансу, розглянемо горизонтальну структуру капіталу та майна аграрного підприємства, яка склалась на кінець 2024 року.

Для ТОВ «Центр Агропродукт» станом на 01.01.2025 р. дві основні умови фінансово-еконо-

мічної стійкості щодо узгодженості строків фінансування не виконуються: по-перше, співвідношення довгострокових активів та довгострокових пасивів дорівнює 1,014, що перевищує граничну межу, встановлену на рівні 1; по-друге, співвідношення між короткостроковими активами та поточними зобов'язаннями є наполовину меншим від граничного рівня (1). Фактичне значення цього показника для підприємства становить 0,973.

Отже, можемо зробити висновок про те, що має місце порушення фінансово-економічної стійкості ТОВ «Центр Агропродукт», оскільки умови «золотого правила фінансування» не виконуються. Це підтверджується тим, що строки, на які мобілізувалися фінансові ресурси, не збігаються зі строками, на які вони вкладаються в реальні інвестиції.

Додержання вимог «золотого правила фінансування» є основою для забезпечення економічної рівноваги аграрного підприємства. Хронічне невиконання зазначених вище умов свідчить про тривалий розвиток кризової ситуації на підприємстві, основною характеристикою якої є: порушення раціональної структури капіталу шляхом залучення в господарську діяльність інвестованого капіталу на тривалий строк без забезпечення безпекових умов вивільнення вкладених коштів з метою своєчасного виконання своїх зобов'язань та здійснення реінвестицій.

Важливим для дослідження умов резильєнтності є не лише вивчення паралельності строків фінансування, а й оцінка додержання безпекових співвідношень між окремими статтями пасивів та активів. Зважаючи на дефіцит власних оборотних коштів, фінансування господарського обороту може бути здійснено тільки за рахунок додаткового залучення фінансових ресурсів.

Станом на 01.01.2025 р. формування оборотних активів на 100% забезпечується за рахунок позикового капіталу при одночасному фінансуванні ним же необоротних активів на 1,4%. Зауважимо, що 98,4% основних засобів профінансовано за рахунок забезпечень наступних витрат і платежів. Враховуючи вищевикладене, економічно невинуватим буде додаткове залучення зовнішніх фінансових ресурсів. Тому при виборі джерел фінансування, з точки зору необхідності забезпечення безпеки, перевагу потрібно віддати мобілізації внутрішніх резервів аграрного бізнесу.

Порушення економічної рівноваги аграрного підприємства спостерігається з кінця 2023 р. і характеризується подальшим поглибленням деструктивних процесів.

На початок 2023 р. за рахунок власного капіталу формувалося 100% основних засобів і 6,9% оборотних коштів, а домінуюча частка остан-

ніх – 93,1% – фінансувалася короткостроковими зобов'язаннями. Дефіцит власних оборотних коштів виник на кінець 2023 р. При цьому він повністю покривався за рахунок довгострокових пасивів – забезпечень наступних витрат і платежів, які вважаються квазівласним капіталом, що перетворюється на зобов'язання тільки при настанні строків його повернення. Формування необоротних активів забезпечувалось на 1,8% власним капіталом, 98,2% – забезпеченнями наступних витрат і платежів, які також брали участь у фінансуванні 70,6% оборотних коштів. Залучений капітал, представлений виключно кредиторською заборгованістю, формував 29,4% оборотних коштів.

Протягом 2024 р. нестача власних оборотних коштів значно зросла, і склад джерел її покриття змінився. Переважну частину дефіциту власних внутрішніх фінансових ресурсів покривали забезпечення наступних витрат і платежів (98,6%), а 1,4% – поточні зобов'язання. Внаслідок цього відбулися зміни у структурі джерел формування активів. Так, власні кошти забезпечували фінансування тільки 0,2% основних засобів, домінуюча частка яких (98,4%) формувалася за рахунок квазівласного капіталу, а інші 1,4% – за рахунок короткострокових пасивів. Одночасно господарський оборот повністю фінансувався поточними кредиторами, що свідчить про загрозливу безпекову ситуацію – посилення зовнішнього впливу на управління аграрним бізнесом і зростання ринкового тиску на його конкурентоспроможність.

Результати проведеного дослідження дають підстави для формування висновку про те, що на ТОВ «Центр Агропродукт» станом на 01.01.2025 р. не справджуються умови «золотого правила балансу». Це свідчить про неефективне поточне використання ресурсів, які знаходяться в його розпорядженні, тобто неповне забезпечення умов безпеки для формування економічної рівноваги на аграрному підприємстві.

Вивчаючи фінансово-економічну стійкість ТОВ «Центр Агропродукт», у 2023–2024 роках була встановлена усталена невідповідність строків залучення капіталу термінам їх авансування в активи аграрного підприємства. Це свідчить про нерационально сформовану структуру джерел формування майна аграрного підприємства. Вона виявляється в тому, що фактично короткострокові кредитні ресурси беруть участь у формуванні всіх поточних активів та 1,4% довгострокових активів підприємства.

Стан резильєнтності аграрного підприємства характеризується як негативними, так і позитивними процесами. До першої групи слід віднести:

динаміку скорочення загальної вартості майна бізнесу; високий рівень залежності аграрної діяльності від зовнішніх джерел фінансування; виникнення дефіциту власних внутрішніх фінансових ресурсів з тенденцією до зростання.

Позитивними зрушеннями необхідно визнати: наявність процесу розширеного відтворення основного капіталу; встановлення раціональної структури активів; стабільну тенденцію зменшення зобов'язань; збереження потенціалу конкурентоспроможності бізнесу.

Перераховані зміни свідчать про неналежний рівень економічної безпеки, через який допущено розвиток деструктивних процесів у сфері забезпечення резильєнтності ТОВ «Центр Агропродукт», утім його агропромисловий потенціал незруйнований і має тенденції до подальшого розвитку.

Внаслідок того, що залучені на короткостроковий період позикові ресурси вкладені не тільки в поточні активи, а й спрямовані на часткове фінансування матеріальних цінностей довгострокового характеру використання в господарській діяльності, підприємство переживає фінансові труднощі, пов'язані з неможливістю своєчасного вивільнення інвестованого капіталу для реалізації своїх зобов'язань перед кредиторами. Отже, при виборі заходів проактивного кризового менеджменту слід уникати тих, які спровокують зростання боргового тягаря. Перевагу потрібно надати підвищенню економічної безпеки через мобілізацію внутрішніх резервів та залучення кредиторів до реструктуризації заборгованості аграрного підприємства.

Поточний стан економічної рівноваги в частині її першої ланки ліквідності балансу аграрного підприємства, визначений при порівнянні окремих груп пасивів та активів, свідчить про порушення виконання умов ліквідності. Це означає, що на аграрному підприємстві порушена економічна рівновага, в результаті чого склалась небезпечна ситуація, при якій стан фінансово-економічної стійкості не забезпечує в достатньому обсязі активи в ліквідній формі для задоволення в установлений строк вимог, висунутих зі сторони кредиторів. Маємо справу з нерезильєнтністю аграрного бізнесу та загрозою його конкурентоспроможності через низьку ліквідність оборотних коштів, при існуванні якої безпекове питання в частині вирішення покриття боргу потребує реструктуризації капіталу.

Для реальної оцінки фінансово-економічної стійкості аграрного підприємства доцільно використовувати комплекс відносних показників. У табл. 1 пропонується розрахунок фактичних величин цих показників по ТОВ «Центр Агропродукт» у динаміці за 2022–2024 рр.

Таблиця 1

Відносні показники фінансової сталості ТОВ «Центр Агропродукт» станом на кінець 2022 р., 2023 р., 2024 р.

Показник	На 01 січня			Відхилення (+/-)		
	2023 р.	2024 р.	2025 р.	2023–2022 рр.	2024–2022 рр.	2024–2023 рр.
Коефіцієнти, що оцінюють структуру капіталу аграрного підприємства						
Коефіцієнт автономії (економічної незалежності)	0,3671	0,0015	0,0012	–0,3656	–0,3659	–0,0003
Коефіцієнт фінансового ризику	1,724	666,900	844,600	665,176	842,876	177,700
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,6329	0,9985	0,9988	0,3656	0,3659	0,0003
Коефіцієнт концентрації поточних зобов'язань	1,0000	0,2698	0,3529	–0,7302	–0,6471	0,0832
Коефіцієнт концентрації кредиторської заборгованості	0,6583	1,0000	0,6320	0,3417	–0,0263	–0,3680
Коефіцієнти, які характеризують стан оборотних коштів аграрного підприємства						
Коефіцієнт маневреності	0,1287	–55,2020	–554,40	–55,3287	–554,528	–499,200
Коефіцієнт мобільності всіх коштів	0,6801	0,9159	0,3432	0,2358	–0,3369	–0,5727
Коефіцієнт мобільності оборотних коштів	0,0001	0,0103	0,0155	0,0102	0,0154	0,0052
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними джерелами їх формування	0,0926	–0,1490	–1,9957	–0,2416	–2,0883	–1,8467
Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними джерелами їх формування	0,0694	–0,0902	–1,9104	–0,1597	–1,9799	–1,8202

Джерело: розраховано за [7].

Розраховані показники в табл. 1 свідчать про досить суттєве порушення фінансово-економічної стійкості ТОВ «Центр Агропродукт». Це підтверджується значеннями коефіцієнтів:

1. *Коефіцієнт автономії*, який показує частку власного капіталу в загальному обсязі фінансових ресурсів, по аграрному підприємству за період з початку 2023 р. до кінця 2024 р. був стабільно нижчим за оптимальну межу та мав динаміку до зменшення. Протягом 2023 р. відбулося найбільш інтенсивне зниження даного показника. Якщо на 01.01.2023 р. питома вага власного капіталу в загальній вартості джерел формування майна дорівнювала 36,71%, то через рік вона знизилась у 244,7 разу та склала 0,15%. Такий суттєвий спад рівня фінансової автономії відбувся внаслідок зменшення власного капіталу за рахунок приведення розміру статутного фонду у відповідність з установчими документами. У 2024 р. тенденція зменшення коефіцієнта фінансової незалежності збереглася, але зі значно нижчою інтенсивністю. Причини скорочення частки власного капіталу із 0,15% на початок 2024 р. до 0,12% на початок 2025 р. полягають у зростанні суми залученого капіталу. За 2024 р. об-

сяг власних коштів залишався незмінним і дорівнював розміру зареєстрованого статутного фонду.

Подальше зниження коефіцієнта автономії буде свідчити про наближення загрози втрати фінансово-економічної стійкості. Тому важливим питанням для термінового вирішення є активізація системи економічної безпеки через застосування проактивних заходів кризового менеджменту, а саме: фінансової реструктуризації для відновлення економічної рівноваги та припинення поглиблення деструктивних процесів для резильєнтності та конкурентоспроможності бізнесу аграрного підприємства.

2. *Коефіцієнт фінансового ризику* відображає співвідношення між позиковим і власним капіталом. Розраховане значення даного показника для аграрного підприємства станом на 1 січня 2023 р. дорівнювало 1,7238, що не відповідає його нормативному значенню, яке повинно бути меншим за 1. Протягом 2023 р. коефіцієнт фінансового ризику підвищився у 386,9 разу і склав 666,9 грн залученого капіталу в розрахунку на 1 грн власних коштів. Ця сформована тенденція виявилася дуже інтенсивною за рахунок суттєвої зміни розміру влас-

ного капіталу через зменшення статутного фонду внаслідок коригування статей бухгалтерського обліку. Досягнутий коефіцієнтом фінансового ризику рівень у 2024 р. продовжив зростати. Станом на 01.01.2025 р. у розрахунку на 1 грн власних внутрішніх фінансових ресурсів припадало 844,6 грн залученого капіталу. У ТОВ «Центр Агропродукт» залежність від зовнішніх джерел фінансування є досить високою та характеризується стабільним зростанням. Цей висновок є підтвердженням необхідності активізації системи економічної безпеки через застосування проактивних заходів кризового менеджменту щодо реструктуризації капіталу, підвищення ефективності використання фінансових ресурсів з метою недопущення втрати підприємством фінансово-економічної стійкості.

3. *Негативну тенденцію для резильєнтності та конкурентоспроможності бізнесу має коефіцієнт концентрації залученого капіталу, який інтенсивно зростає.* Він показує, яку питому вагу займають позикові кошти в загальній вартості джерел формування майна. Так, якщо на початок 2023 р. цей показник становив 63,29%, то на кінець цього ж року – 99,85%. Прискорений розвиток кризи фінансово-економічної стійкості спостерігається у 2023 р. і пов'язаний зі зменшенням власного капіталу. З огляду на те, що поповнення власних внутрішніх фінансових ресурсів у 2024 р. не відбулося, разом зі збільшенням суми позикового капіталу зросла і його частка. Станом на 1 січня 2025 р. вона дорівнювала 99,88%. Це означає, що домінуючу частину всього капіталу становлять залучені кошти, що свідчить про порушення фінансово-економічної стійкості та підбив засад забезпечення економічної рівноваги.

Зважаючи на те, що у складі позикового капіталу домінуючу частку займають забезпечення витрат і платежів, зростання даного показника свідчить про збільшення залежності аграрного підприємства від довгострокових кредиторів, що негативно може відобразитися на стратегічній резильєнтності та економічній безпеці.

4. *Цей висновок підтверджується величиною коефіцієнта концентрації поточних зобов'язань в загальній сумі позикових джерел формування майна.* З початку 2023 р. проходить тенденція його зниження, яка характеризується такими даними: станом на 1 січня 2023 р. питома вага поточних зобов'язань у позиковому капіталі склала 100,00%, 1 січня 2024 р. вона вже дорівнювала 26,98%, і дещо зросла через рік – до 35,29%. У такій ситуації зростає вплив рішень довгострокових інвесторів на проактивний кризовий менеджмент аграрного підприємства, внаслідок чого зовнішні загрози кон-

курентоспроможності його бізнесу зростають, що вимагає активізації системи економічної безпеки.

5. *Коефіцієнт концентрації кредиторської заборгованості показує її частку в поточних зобов'язаннях.* Оскільки ТОВ «Центр Агропродукт» періодично використовує для фінансування поточного господарського обороту короткострокові кредитні банківські ресурси, то величина даного показника мала коливання. Найвища частка кредиторської заборгованості спостерігалася на 01.01.2024 р., коли дорівнювала 100% у зв'язку із погашенням банківського кредиту. Порівняння початку 2023 р. з початком 2025 р. показало, що концентрація кредиторської заборгованості в загальній сумі поточних зобов'язань за наявності кредитних ресурсів знаходиться майже на одному рівні: на 01.01.2023 р. – 65,83%, на 01.01.2025 р. – 63,20%. Наведені результати розрахунку свідчать про переважний вплив поточних кредиторів на фінансово-економічну стійкість аграрного підприємства порівняно з банком-кредитором. Тому транспарентна комунікаційна політика зі стейкхолдерами в поточному періоді є важливим інструментом механізму економічної безпеки для формування резильєнтності бізнесу для забезпечення його конкурентоспроможності на перспективу.

6. *Протягом 2022–2024 рр. спостерігаються виникнення та інтенсивне зростання від'ємної величини коефіцієнта маневрування.* При позитивному значенні цей показник характеризує частку власних коштів, яка знаходиться в мобільній формі, що дозволяє тією чи іншою мірою маневрувати цими коштами. Так, станом на 01.01.2023 р. 12,87% власних коштів були вкладені в оборотні активи. Інша домінуюча частина власних внутрішніх фінансових ресурсів у розмірі 87,13% була іммобілізована в активах довгострокового характеру використання. При набутті коефіцієнтом маневрування від'ємної величини говорять про частку дефіциту власних оборотних коштів у розрахунку на 1 грн власного капіталу.

Це є ознакою системного порушення економічної рівноваги, оскільки дефіцит власних оборотних коштів фактично означає відсутність власних джерел у структурі фінансування поточного господарського обороту. Розмір дефіциту власних оборотних коштів у розрахунку на 1 грн власного капіталу станом на початок 2024 р. становив 55,2 тис. грн, а на початок 2025 р. – 554,4 тис. грн. Тенденція до зростання частки дефіциту власних оборотних коштів, яка тривала протягом 2024 р., дозволяє зробити висновок про наявність інтенсивного процесу скорочення власного капіталу внаслідок відсутності власних внутрішніх джерел

його поповнення, іммобілізації в активах, що важко піддаються оперативному управлінню, порушення раціонального співвідношення у структурі джерел формування майна. Отже, підтверджується висновок про дисбаланс економічної рівноваги та відсутність на аграрному підприємстві поточного самофінансування. Відновлення нормального циклу кругообороту всіх видів ресурсів, економічної рівноваги та процесу самофінансування потребує термінової активізації системи економічної безпеки через застосування проактивних заходів кризового менеджменту щодо реструктуризації агровиробництва та капіталу.

7. Одночасно проходило зменшення коефіцієнта мобільності, який показує частку оборотних коштів в загальній вартості майна аграрного підприємства. Питома вага оборотних активів зменшилась із 68,01% на початок 2023 р. до 34,32% станом на 1 січня 2025 р. Різке підвищення показника на кінець 2023 р. обумовлювалось зменшенням основних засобів. З відновленням процесу розширеного їх відтворення у 2024 р. виникла динаміка зниження частки оборотних активів. Це явище не розцінюється як негативне, зважаючи на причини, що його спровокували. А саме – зростання вартості необоротних активів, яке не супроводжувалося вимиванням оборотного капіталу. Крім того, існування таких тенденцій обумовило наближення структури активів до меж, характерних економічній рівновазі.

Це свідчить про можливість відновлення фінансово-економічної стійкості аграрного підприємства за рахунок адекватних проактивних заходів кризового менеджменту щодо реструктуризації капіталу з метою забезпечення резильєнтності та конкурентоспроможності бізнесу через підвищення рівня дієвості системи економічної безпеки. Для цього, на даному етапі спаду господарської діяльності, необхідно застосувати захисну проактивну тактику кризового менеджменту для припинення розвитку тенденції зниження рівня мобільності майна підприємства шляхом забезпечення стабільності у зростанні ефективності використання всіх видів ресурсів, які знаходяться в його розпорядженні [8, с. 301].

8. Стосовно характеристики стану фінансово-економічної стійкості в частині ліквідності оборотних коштів, слід зауважити її стабільно низький рівень. Це видно з динаміки величини коефіцієнта мобільності оборотних коштів. По-перше, спостерігається коливання даного показника у 2023 р., коли зі збільшенням на кінець вказаного звітного періоду залишку вільних грошових коштів, при одночасному зменшенні оборотних коштів в цілому, відбулося зростання рівня

мобільності оборотних активів із 0,01% до 1,03%. Незважаючи на збільшення у 103 рази, величину коефіцієнта мобільності оборотних коштів слід визнати низькою. Але позитивна тенденція зростання показника виявилася стабільною, і станом на 1 січня 2025 р. вона досягла 1,55%. Причини цього полягають у зниженні вартості всіх оборотних активів більш інтенсивно порівняно зі скороченням залишку грошових коштів.

Однак через дуже низький відсоток найбільш ліквідних активів у загальній сумі оборотних коштів стан мобільності оборотного капіталу аграрного підприємства є незадовільний, що відображає недосконалість системи його економічної безпеки. Це вимагає адекватного застосування проактивних заходів кризового менеджменту щодо підвищення ефективності використання оборотного капіталу, оскільки від ефективного управління оборотними активами багато в чому залежить резильєнтність господарської діяльності. Це пов'язано з важливістю всіх елементів матеріально-речового та фінансового складу обігових коштів, кожен з яких вимагає індивідуального підходу в управлінні. Крім того, саме за рахунок оборотних активів аграрне підприємство забезпечує безпеку своїй плато- та кредитоспроможності, від швидкості їх обороту залежить інтенсивність утворення прибутку та інші цільові результати фінансово-економічно стійкої аграрної діяльності.

9. Важливим для оцінки фінансово-економічної стійкості аграрного підприємства є характеристика показників забезпеченості власними оборотними коштами формування запасів та оборотних активів, які, зокрема, відображають убезпеченість конкурентоспроможності бізнесу від кризи. Особливістю динаміки коефіцієнтів забезпеченості є стійке зниження їх величин. Внаслідок виникнення дефіциту власних оборотних коштів обидва показники набули від'ємних значень з кінця 2023 р.

На початок 2023 р. у розрахунку на 1 грн запасів припадало 9,26 коп. власних оборотних коштів. На кінець 2023 р. сформувався дефіцит власних внутрішніх фінансових ресурсів, розмір якого на 1 грн запасів становив 14,9 коп. Це було обумовлено одночасним впливом двох факторів: суттєвим скороченням запасів товарно-матеріальних цінностей (більше, ніж у півтора рази) та утворенням дефіциту власних оборотних коштів у сумі 55,2 тис. грн. Оскільки напрям динаміки запасів у 2024 р. не змінився (їх залишки скоротилися на 25%), при формуванні інтенсивної тенденції зростання дефіциту власних оборотних коштів (майже у 10 разів) сума останнього в розрахунку на 1 грн залишків запасів

товарно-матеріальних цінностей зросла у 13,4 разу та станом на 01.01.2025 р. склала 1 грн 99,57 коп.

Утім, подолання кризи самофінансування на підґрунті збільшення запасів чи оборотних коштів за рахунок покриття дефіциту власних фінансових ресурсів позиковим капіталом неможливе без усунення головного дестабілізуючого економічну рівновагу фактора – поточної збитковості аграрного підприємства. Дія системи економічної безпеки має бути спрямована на подолання аграрним бізнесом точки беззбитковості та формування стабільних конкурентних переваг на основі розвитку надійних джерел поповнення власного капіталу через мобілізацію та ефективне використання внутрішніх резервів шляхом вжиття проактивних санаційних заходів кризового менеджменту в частині проведення комбінованої реструктуризації.

10. *Величина коефіцієнта забезпеченості власними оборотними коштами формування оборотних активів використовується при встановленні критичної платоспроможності.* Вибір даного показника як інформативного індикатора фінансово-економічної стійкості аграрного підприємства, вочевидь, обумовлено його економічним змістом, який дозволяє оцінити стан економічної безпеки через аналіз структури балансу як задовільний чи незадовільний – з метою визначення збалансованості (чи розбалансованості) економічної рівноваги аграрного бізнесу, рівнів його самофінансування, платоспроможності та ефективності використання матеріальних і фінансових ресурсів. У ТОВ «Центр Агропродукт» спостерігається стабільна тенденція зниження величини даного показника, що негативно характеризує дієвість системи його економічної безпеки, а отже, формує загрозу конкурентоспроможності бізнесу.

На 01.01.2023 р. за рахунок власних оборотних коштів на підприємстві формувалося 6,94% оборотних активів, що в 1,6 разу нижче за норму 10%. Внаслідок виникнення та збільшення суми дефіциту власних оборотних коштів за умов зменшення оборотних активів негативна величина коефіцієнта забезпечення характеризувалась такими даними: станом на 01.01.2024 р. сума нестачі власних внутрішніх фінансових ресурсів у розрахунок на 1 грн оборотних коштів становила 9,02 коп., до 01.01.2025 р. вона зросла більше, ніж у 20 разів і склала 1 грн 91 коп. Це означає, що система економічної безпеки аграрного підприємства недосконала, оскільки допущено критичний розмір дефіциту власних оборотних коштів, який перевищує суму оборотних активів, чим обумовлюється виникнення загрози нерезильєнтності бізнесу через скорочення основного капіталу внаслідок його спрямування на погашення вимог кредиторів.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати дослідження фінансово-економічної стійкості аграрного підприємства, слід відмітити недосконалість і слабку дієвість системи його економічної безпеки. По-перше, у 2023 р. відбулося наростання загрози втрати економічної незалежності бізнесу та погіршення на цій основі його конкурентоспроможності, а саме – за вказаний рік відбулося формування передумов кризового типу фінансово-економічної стійкості, який оформився на 01.01.2025 р. По-друге, порушення економічної рівноваги досягло критичної межі – розмір статутного фонду став менше суми боргових зобов'язань перед кредиторами, а стабільна тенденція зменшення власного капіталу в перспективі може призвести до втрати аграрним підприємством резильєнтності, що знаменується дефіцитом чистих активів – ключової причини підриву економічних засад конкурентоспроможності бізнесу.

Отже, активізація системи економічної безпеки через застосування проактивних заходів кризового менеджменту щодо зміцнення фінансово-економічної стійкості ТОВ «Центр Агропродукт» має бути направлена на підтримання конкурентоспроможності аграрного підприємства через використання ефективних методів управління наявним ресурсним потенціалом, створення внутрішніх економічних умов зростання ринкової вартості аграрного бізнесу шляхом застосування комбінованої реструктуризації, тобто оптимального поєднання певного інструментарію різних її видів (фінансової та корпоративної реструктуризації, реструктуризації виробництва та активів), для забезпечення адекватної протидії деструктивним (щодо резильєнтності) процесам.

У зв'язку з цим подальші наукові дослідження мають поглибити всебічне розкриття логіки взаємозв'язку фінансово-економічної стійкості як об'єкта моніторингу та управління дієвою системою економічної безпеки для формування економічної рівноваги в динаміці та забезпечення резильєнтності бізнесу в цілому. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Череп А., Воронкова В., Денисенко Р., Андрюкайтене М. Соціально-економічна безпека у контексті міжнародного економічного клімату задля забезпечення конкурентоспроможності економіки. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2023. Вип. 3. С. 172–179.
DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2023-3-172-179>
2. Кобік А. В. Бізнес-резильєнтність підприємства: теорія та практика адаптації до зовнішнього середовища. *Науковий вісник Одеського національ-*

- ного економічного університету. 2024. № 10. С. 7–13.
DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2024-10-323-7-13>
3. Гончаренко О. В., Дідур К. М., Ткаченко М. С. Сучасні підходи до підвищення конкурентоспроможності підприємства для зміцнення продовольчої безпеки країни. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 22. С. 71–79.
DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.22.71>
 4. Гудзь Т. П., Литвинюк М. В. Діагностика фінансової рівноваги як функція системи фінансового контролінгу на підприємстві. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 9. С. 128–141.
DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-9\(27\)-128-141](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-9(27)-128-141)
 5. Кизим М. О., Хаустова В. Є., Решетняк О. І., Попович М. В. Інструменти оцінки вразливості та резильєнтності економік країн світу. *Бізнес Інформ*. 2024. № 11. С. 46–62.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-11-46-62>
 6. Гудзь Т. П. Теорія і методологія формування фінансової рівноваги підприємства : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2018. 463 с.
 7. Інформаційна база підприємств YOUCONTROL. URL: <https://youcontrol.com.ua/>
 8. Лещух І. В., Мельник В. А. Резильєнтність ендogenous потенціалу регіонів України: контекст суспільно-політичної кризи 2013–2014 рр. *Бізнес Інформ*. 2025. № 2. С. 295–304.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-2-295-304>
- REFERENCES**
- Cherep, A., Voronkova, V., Denysenko, R., & Andriukaitene, M. (2023). Sotsialno-ekonomichna bezpeka u konteksti mizhnarodnoho ekonomichnoho klimatu zadlia zabezpechennia konkurentospromozhnosti ekonomiky [Socio-economic security in the context of the international economic climate to ensure the competitiveness of the economy]. *Acta Academiae Berekasiensis. Economics*, 3, 172–179.
<https://doi.org/10.58423/2786-6742/2023-3-172-179>
- Honcharenko, O. V., Didur, K. M., & Tkachenko, M. S. (2024). Suchasni pidkhody do pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpriemstva dlia zmitsnennia prodovolchoi bezpeky krainy [Modern approaches to increasing the competitiveness of the enterprise to strengthen the food security of the country]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 22, 71–79.
<https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.22.71>
- Hudz, T. P. (2018). *Teoriia i metodolohiia formuvannia finansovoi rinvovahy pidpriemstva* [Theory and methodology of forming the financial equilibrium of the enterprise]. PUET [PUET].
- Hudz, T. P., & Lytvyniuk, M. V. (2024). Diahnostyka finansovoi rinvovahy yak funktsiia systemy finansovoho kontrolinhu na pidpriemstvi [Diagnostics of financial equilibrium as a function of the financial controlling system at the enterprise]. *Aktualni pytannia u suchasni nauksi*, 9, 128–141.
[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-9\(27\)-128-141](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-9(27)-128-141)
- Informatsiina baza pidpriemstv YOUCONTROL. <https://youcontrol.com.ua/>
- Kobik, A. V. (2024). Biznes-rezylentnist pidpriemstva: teoriia ta praktyka adaptatsii do zovnishnoho sere-dovyscha [Business resilience of the enterprise: Theory and practice of adaptation to the external environment]. *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, 10, 7–13.
<https://doi.org/10.32680/2409-9260-2024-10-323-7-13>
- Kyzym, M. O., Khaustova, V. Ye., Reshetniak, O. I., & Popovych, M. V. (2024). Instrumenty otsinky vrazlyvosti ta rezylentnosti ekonomik krain svitu [Tools for assessing the vulnerability and resilience of the economies of the countries of the world]. *Biznes Inform*, 11, 46–62.
<https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-11-46-62>
- Leshchukh, I. V., & Melnyk, V. A. (2025). Rezylientnist endohennoho potentsialu rehioniv Ukrainy: kontekst suspilno-politychnoi kryzy 2013–2014 rr. [Resilience of the endogenous potential of the regions of Ukraine: The context of the socio-political crisis of 2013–2014]. *Biznes Inform*, 2, 295–304.
<https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-2-295-304>